

POSUDEK NA DIPLOMOVOU PRÁCI EMILA POHOŘELSKÉHO POJETÍ ČLOVĚKA U AUGUSTINA A VE STARÉM ZÁKONU S DŮRAZEM NA VZTAH TĚLA A DUŠE

Posuzovatel: **prof.Dr.Milan Balabán**, religionista ETF UK

Diplomová práce (DP) **Emila Pohořelského** (EP) byla přijata 9.12.2005, čj. 28/05, Trojanová, má 53 strany, včetně bibliografie (51-53). Záměrem je konfrontace Augustinovy teologie (popř. filosofie) s biblickou (starozákonní) antropologií. DP EP se pohybuje na rozmezí teologie, filosofie, religionistiky a historie. Přirozenější by bylo srovnání Augustinovy „antropologie“ s „antropologickými“ místy Nového zákona, už proto, že zde jsou výpovědi o člověku zakotveny ve výrocích a narácích Starého zákona, ale také obkrouženy helénistickými (polomytickými) představami. Ale autor chtěl jít zřejmě ad fontes. Ale i tady by EP měl vzít v úvahu starozákonní pokanonickou (deuterokanonickou bibli), která je můstkem k představám novozákonním. A nejprve by se měla projednat antropologie starozákonní. Zde se EP mohl opřít o mou knihu *Biblické člověkosloví*. A teprve potom se ptát: Zrcadlí se něco ze starozákonní „humanistiky“ v Augustinovi?

Úvod k Augustinovi je rozvláčný, asi i zbytečný, jsou to loci communes, jež najdeš v každém biblickém slovníku. Pohořelský si všímá Augustinova nesnadného zrání, jeho konverze, zajetí manicheismem i vnitřní obklíčenosti novoplatónismem. Autor si pomáhá zvláště Küngem (jako si ve starozákonní části pomáhal Wolffem), ale též Machovcem. Přitom nerozeznává, že Küng a Machovec jsou velmi rozdílné světy, Machovec Augustina humanizuje a psychologizuje. Líčení Augustinova života je dlouhé a nudné. Rozbor základních pojmů u Augustina je málo ostrý a málo hluboký. Ale leccos se tu najde. Duše (*anima*) je pod vlivem platónismu netělesná, ale Bohem stvořená, u Augustina zprvu „substance podílející se na myšlení“, božský obraz poněkud obkroužený obecnou nesmrtelností. Kromě duše individuální je tu i duše kosmická („světová duše“. Tělo (*corpus, caro*) je něco osobního (*caro amica mea*), je duši jakousi manželkou či partnerkou. (Tady mohl EP rozvinout, nebo aspoň nadhodit otázku, proč Pavel přirovnává ekklésii k tělu, ne k duši.) Tělo je podřízeno duši, ale strohý dualismus tu neplatí. Hlavní antropologický moment u Augustina je srdce (*cor, hebr. léb*), jež svým nepokojem probouzí v člověku touhu po spočinutí v Bohu. Přes ovlivnění ideologickými (náboženskými) proudy a dobovými filosofiemi neuchyluje se Augustin principiálně od starozákonní antropologie.

Ve Starém zákoně se komplikovaně, ale dost úspěšně rozvíjí biblické člověkosloví na pozadí babylonském, egyptském a kanaánském. To, co přejímá, přetváří (EP se mohl trochu aspoň zastavit u egyptských pojmů pro duši, především u KA.) Už ne „tíhnuté k věštbě“ (zvláště Babylon), poněvadž to „zbavuje odpovědnosti“.

Člověk je ve Starém zákoně psychosomatická bytost, pnuté mezi duší a tělem lze sotva zaregistrovat. Člověk nemá duši, on je duše. Tělo (*básar*) není jen maso, tělesná existence, je to jakési společenství utvářející člověka, oblast toužení po Bohu. „Duch“ (*ruach*) se vztahuje spíš na Boha než na člověka, je to podle autora DP Boží síla, šťastně kontrastující s lidskou křehkostí. Něco jiného je dech, kategorie spíše biologická, a ovšem krev (*dam*) označující bios, jenž je rovněž darován Hospodinem. Několik lidských orgánů (např. játra) vyznačuje charakteristiky tělesné lidské existence, de facto jsou to však vlastnosti duševní. Hlavním symbolem a sběrným pojmem pro tělo, zároveň však i pro všechno duševno je v biblické metaforice srdce (*leb*), „zřídlo“ nejen citu, nýbrž i rozumu, rozvahy atp. Podobný význam má i „hlava“ (*ros*). Augustin má ovšem jiné pozadí svých myšlenkových výbojů a stanovisek, ale v podstatě drží antropologická stanoviska starozákonní – s občasnými skluzy jinam. Formulace: „Člověk je jedna substance konstituovaná z těla a duše“ (str.47). Augustin věděl, že „Starý zákon není ze své podstaty výkladový slovník pojmů“ a že je potřeba jejich význam dohledávat, poradil si však se starozákonními pohledy a výhledy vskutku solidně.

VNĚJŠÍ VADY A KAZY

Vadí vnější vzhled práce: úzký pruh textu s širokými okraji se hodí možná pro poezii, působí to bizarně (zvl. s podivuhodně zubatým okrajem). V textu EP jsou gramatické chyby: „pojmy Augustinovi (I) antropologie“. Některá slova píše EP dvojím způsobem: antropologie i anthropologie, Küng nebo Kung. Jsou tu nevhodnosti: křesťanství „vygenerovalo...“ nebo: „nabalování z kultury lidu“, jsou tu stylistické (syntaktické) neobratnosti či zastaralosti: „již více nevěří“, nebo věta: „Pro donatisty jejich církev nebyla oproti velké církvi poskvněna selháním“. Skoro urážející je psát „Šalamoun“ místo správného „Šalomoun“. Atd. Atp.

Hodnocení

Pan Pohořelský si dal se svou DP hodně práce. Zvolil si zdánlivě atraktivní, ve skutečnosti obtížné, ne-li záludné téma. Řekl, co chtěl povědět, ale učinil to nemetodicky a proto dost matoucně. Myšlenka, že i filosof může rozvíjet biblickou antropologii, je cenná, zasluhuje proto pozornosti a v jistém smyslu i uznání. Navrhuji klasifikovat práci kategorií **C**, spíše však **D**.

V Praze 19.12.2005

Milan Balabán